

Transhumanizm ve Yapay Zekâ Bağlamında “Transcendence 2014” (Evrım) Filminin İncelenmesi*

Analysis of the Movie “Transcendence 2014” in the Context of Transhumanism and Artificial Intelligence

Mustafa Evren Berk^a

^aDr. Öğr. Üyesi Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya, Türkiye.
meberk@erbakan.edu.tr
ORCID: 0000-0002-5395-6204

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:
Başvuru tarihi: 09.12.2022
Düzeltilme tarihi: 27.12.2022
Kabul tarihi: 19.12.2022

Anahtar Kelimeler:
Transhumanizm,
Yapay Zekâ,
Bilim Kurgu.

ARTICLE INFO

Article history:
Received: 09.12.2022
Received in revised form: 27.12.2022
Accepted: 19.12.2022

Keywords:
Transhumanism,
Artificial Intelligence,
Science Fiction

ÖZ

Sinema filmleriyle hayatımıza giren ve kısa sürede adapte olduğumuz yeni nesil teknolojilerin arasına bir yenisi olan yapay zekâ teknolojileri, son dönemlerde birçok yönetmenin ilgisini çekmeyi başarmıştır. Daha çok 1960 ve sonrasında görmeye alışık olduğumuz ütopyik filmler günümüze geldiğinde ütopyik olmaktan çıkıp gerçeğe yaklaşma yolundaki adımları her geçen gün artmaktadır. Yeni nesil bilimkurgu filmlerinde gelecek öngörüsü altında oluşturulan filmlerde sinemanın etkisi, bilim ve teknoloji alanında sıklıkla görülmektedir. Sinema, bilimden aldığı bilgiyi kurgu ile birleştirerek olması muhtemel ya da kesin senaryoları izleyicinin zihninde oluşturma yolundaki engelleri kaldırma yolunda bir yol gösterici durumuna gelmiştir. Çalışmada 2014 yapımı olan Transcendence (Evrım) filmi, nitel araştırma yöntemlerinden olan betimsel analiz yöntemi incelenmiş olup filmde elde edilen bilgiler ışığında film, transhumanizm bakış açısı altında yorumlanmıştır.

ABSTRACT

Artificial intelligence technologies, which are among the new generation technologies that have entered our lives with movies and adapted in a short time, have recently managed to attract the attention of many directors. When the utopian films, which we are accustomed to seeing mostly in the 1960s and later, come to our day, their steps towards getting closer to reality are increasing day by day. In the new generation science fiction films, the effect of cinema is frequently seen in the fields of science and technology in the films created under the prediction of the future. Cinema has become a guide in removing the obstacles in the way of creating probable or definite scenarios in the minds of the audience by combining the knowledge it receives from science with fiction. In the study, the 2014 film Transcendence, which is one of the qualitative research methods, was analyzed using the descriptive analysis method, and the film was interpreted under the perspective of transhumanism in the light of the information obtained from the film.

Atıf Bilgisi / Reference Information

Berk, M. E. (2022). Transhumanizm ve Yapay Zekâ Bağlamında “Transcendence 2014” (Evrım) Filminin İncelenmesi. Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD), 8 (2), Kış, s.148-166.

* DOI: 10.46442/intjcss.1217007

** Sorumlu yazar: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Evren BERK, meberk@erbakan.edu.tr

1. Giriş

Filmler, içinde yaşadığımız dünya hakkında mesajlar vermektedir. Bu mesajlar bazen geçmiş hakkında bilgi olarak bazen de bilim kurgu sayesinde ütopyik senaryolar ile geleceği ön gören mesajlar olarak bize verilmektedir. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte geleceğe yönelik bilim kurgu filmleri izleyenlerle buluşmaktadır. 1960'larda izlediğimiz bilim kurgu filmleri ile günümüz arasında hem teknik hem de senaryo açısından birçok farklılık bulunmaktadır. Ütopyik olan bilim kurgu filmleri önceki zamanlarda bize imkansız gibi izlekler sunsa da teknoloji ve insan zekâsının farklı alanlarda kullanımı sonucu ütopyik görünüm gerçekliğe kavuşmaya başlamıştır. Bunun altında yatan en önemli unsur gelecek öngörüsü altında yapılan bilim kurgu filmlerinin bilinçaltımıza işlenerek insan zihninde oluşturdukları görüntüleri olarak söylenebilir. Bu bağlamda son zamanlarda seyircilerle buluşan bilim kurgu filmlerindeki ana tema yapay zekânın kullanımına ilişkin konular sinemada yer almaktadır. Birkaç yıl öncesine kadar, dünyanın büyük bir bölümünde yapay zekâ bir bilim kurgu fantezisi olarak görülmüştür. Bununla birlikte, insan beyni işlevinin derinlemesine incelenmesiyle, insanlar yapay zekânın önemini daha iyi anlamaya başlamışlardır. İnsan beyni muazzam fonksiyonlara sahip bir organ olduğu için organları milyarlarca nöronla bağlantılıdır, yani beynin fonksiyonları sayılamayacak kadar çoktur. Bu önemli özellikler arasında; Olayları ve durumları algılama, bunlar hakkında analitik düşünme, akıl yürütme ve sonuç çıkarma gibi pek çok agnostik beceri vardır (Alkayış, 2021:232). İleri teknoloji ya da yapay zekâ, insan varlığını yeni bir yola sokmuştur ve bu varlığın gelecekte nereye varacağını kestirmek imkânsızdır. Transhümanizm bağlamında ele alınan teknolojik gelişme, yapay zekânın açtığı yolda insan aklının sınırlarını aşacak şekilde ilerlemektedir. Yapay zekâ insan zihnini aşar ve kontrol edebilir. İnsanları anlamak, hem psikolojide hem de yapay zekâda araştırmaların önemli bir hedefidir (Gültekin, 2021:3). Çalışmanın konusu olan 2014 yapımı Transcendence (Evrım) filmi Türkçeye Evrım olarak çevrilse de asıl anlamı "Aşkınlık" olarak ifade edilmektedir. Filmin konusuna da uyumlu olarak yapılan bu gönderme hayallerin ötesine geçmiş, transhumanizm bağlamında insanın da yapabileceklerini aşan bir durum ortaya koyulmuştur. Çalışmada nitel analiz yöntemlerinden betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz yöntemiyle elde edilen bilgiler önceden tanımlanmış konular çerçevesinde toplanır ve yorumlanır. Bu analiz yönteminde amaç, sonuçları düzenleyerek ve yorumlayarak okuyucuya ulaştırmaktır. Bu şekilde elde edilen bilgiler sistematik ve açık bir şekilde betimleniyorsa bu açıklamalar açıklanır ve yorumlanır. Ardından neden-sonuç ilişkileri araştırılır ve bazı sonuçlar çıkarılır. Betimsel analiz yönteminin işlevleri, elde edilen verileri yorum ve betimlemelerle birleştirmek, rasyonelleştirmek ve geleceğe yönelik tahminler yapmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 224). Çalışmada filminden elde edilen bulgular ile gelecekteki yeni teknolojilerin ne türde gelişim göstereceği ve tehlikeleri üzerinden yorumlar yapılmıştır.

2. Transhümanizm

Transhümanizm terimi, 1957'de Victoria dönemi Darwinci Thomas'ın torunu Julian Huxley (1887–1975) tarafından ortaya atılmıştır. Julian Huxley'e göre transhümanizm, "evrimsel hümanizm" olarak adlandırdığı tanım insanlığını koruyan ama kendini aşan ve doğası gereği insanlık için yeni olanaklar keşfeden biri olarak tanımlamaktadır. Huxley'in görüşleri, kendini aşan kişinin nasıl "sadece insanın ötesine geçebileceğini" tartışmak için meta-insan kelimesini icat eden İnsan Potansiyeli Hareketi'nin lideri psikolog Abraham Maslow'un fikirlerine oldukça benzer (Mossman ve diğerleri, 2011:5). Transhümanist hareket, teknolojik yollarla insan zekâsını, fiziksel gücü ve beş duyuyu geliştirmeyi amaçlamaktadır. Yaşamı teşvik eden ilke ve değerler tarafından yönlendirilen bilim ve teknoloji aracılığıyla, akıllı yaşamın şu anki insan biçiminin ve dolayısıyla insan sınırlarının ötesinde sürekli evrimini teşvik eder. Transhümanizm, insanlığın evrimsel kaderini kontrol altına almasıdır (Shatzer, 2019:40). Transhümanizm, son yirmi yılda kademeli olarak gelişen ve laik hümanizm ve aydınlanma'nın bir sonucu olarak görülebilen bir harekettir. Mevcut insan doğasının uygulamalı bilim ve diğer akılcı yöntemlerle geliştirilebileceğini, insan sağlığının

kapsamını genişletmemizi, zihinsel ve fiziksel kapasitemizi geliştirmemizi ve zihinsel durumlarımızı ve ruh halimizi daha iyi kontrol etmemizi sağladığını fikri üzerine kurulmuş bir düşüncedir. Transhümanistler, tanımlanması ve kaçınılması gereken tehlikeler olsa da, insanı geliştirme teknolojilerinin son derece değerli ve insani açıdan faydalı kullanımlar için muazzam bir potansiyel sunacağına inanırlar (Bostrom, 2005:203). Transhümanizm, insanın fiziksel, zihinsel ve duygusal kapasitelerini geliştirmek için bilim ve teknolojinin olanaklarından yararlanarak önceden var olan dezavantajlarını ve eksikliklerini ortadan kaldırarak insanı aşmak ve ya da insanüstüne geçiş anlamına gelmektedir. Transhümanizm, teknolojinin insanlar için en iyi şekilde kullanılmasını amaçlar. Biyolojik süreçleri kontrol ederek, hastalıkları ve erken yaşlanmayı önlemek için insan hatasından kaynaklanan ölümleri geciktirmek gibi önemli bir düşünce sistemidir (Ünal, 2019:30). Transhümanizm fikri, tahmin edilen üç şeyle ilişkilidir: ilki teknolojik gelişmeler, K. Eric Drexler tarafından öne atılan düşüncede atomik doğrulukla herhangi bir nesneyi inşa edebilen "madde derleyicileri" veya "moleküler birleştiriciler" ile maddenin etkili bir şekilde sayısallaştırıldığına dair radikal bir nanoteknoloji vizyonudur. Bu irade kıtlığının sona ermesine ve dünya üzerinde materyal üzerindeki kontrolü sağlayacaktır. İkincisi mahkumiyettir. Bu konuda Aubrey de Gray insan ömrünü kökten uzatmak, ölümü ortadan kaldırmak ya da yaşlanma ve ölüm gibi durumların kısa bir süre içinde ortadan kalkacağını mümkün olacağını açıklar. Üçüncüsü, Moore yasasının ima ettiği, ileri nanoteknolojinin gelişimiyle devam edecek ve hızlanacak olan bilgisayar gücündeki üstel büyümenin, insanüstü düzeyde yapay zekânın gelişimi hem kaçınılmaz hem de yakın olduğuna olan inançtır (Jones, 2016:9). Transhümanizm tanımları altında yapılan ortak tanımlar arasında en çok karşılaşılan kavramlar yapay zekâ ve teknoloji üzerinde yoğunlaşmaktadır. Teknolojinin ilerleyişi yapay zekâ çalışmalarının hızlanmasına bu sebeple teknolojiye duyulan ihtiyacın da artmasına sebep olmaktadır. Gelecek öngörüsü yapan kuramcılar ya da bilim adamları geçmişteki bilgilerden faydalanarak gelecekte olabilecek kavramların da önünü açmakta hatta gerçekleştirilmektedir. Bunlardan en önemlilerinden sayılabilecek olan öngörü, Intel şirketinin kurucularından olan Gordon Moore'un 1965 yılında Electronic Magazine dergisinde yayınlanan "Cramming more components onto integrated circuits" başlıklı yazısında minimum komponent maliyeti karmaşıklığının yılda yaklaşık 2 kat artabileceğini, bu oranın yakın vadede artması beklenmediğini ancak devam etmesi mümkün olduğunu belirtmiştir. Ayrıca 1975'e gelindiğinde, her bir entegre devrenin minimum maliyeti 65.000 olacağını ve böylesine büyük bir devrimin bir plaka üzerine sığabileceğine inandığını yazısında belirtmiştir (Moore, 1965:34). Moore yasası Gordon E. Moore tarafından ortaya atılmış bir kavram değildir. Moore yasası ne yasa ne de geleceğe dair kesin bir öngörü değildir. Ancak dijital teknolojinin gelişimi konusunda bilinçaltı beklenti aşamasında önemli bir yere sahiptir. Transhümanizm, kendi kendini yöneten evrim olarak savunan uluslararası harekettir. İnsanlığın yaşadığı "doğal" sınırlamaların üstesinden gelmek için bilim ve teknolojiyi kullanmamızı önerir. Sekiz maddelik Transhümanist Deklarasyonun ilk noktasında belirtildiği gibi: Yaşlanmanın, bilişsel yetersizliklerin, istemsiz ıstırapın ve dünya gezegenine hapsolmemizin üstesinden gelerek insan potansiyelini genişletme olasılığını tasavvur ettiklerini belirtirler. Yaşlanmayı sona erdirmenin, daha fazla zekâ kazanmanın ve yıldızları fethetmenin ötesinde, birçok transhümanist, sıradan insanlık durumunda başka birçok değişikliği dört gözle beklemektedir. Sirius ve Cornell' e göre insanlığın transhümanizmden beklentilerine yönelik düşünceleri şunlardır:

- Tekillik kavramı altında aşan makine zekâlarının yaratılması ve biyolojik beyinlerimizin kapasiteleri
- Radikal robot teknolojisi ve ekonomik kıtlığın ve sıkıcı emeğin sonu.
- Bireysel zihinleri çoğaltma ve onları sanal ortamda katı hale getirme yeteneği.
- Geliştirilmiş fizyolojik güç, cinsel zevk ve kasıtlı insan vücudunun mutasyonu.
- Sürekli artan birbirine bağlılık ve güçlenme her zamankinden daha hızlı ve daha güçlü iletişim teknolojisi ve bununla birlikte çok daha üretken ve yaratıcı grup zihinleri.

- Bireysel zihin ötesi kontrol, duygusal durumların işlevselliği ve coşkusunu geliştirme

Transhümanist umutlar ve beklentiler, çoğumuzun şu anda önderlik ettiği sıradan (umutsuz olmasa da) yaşamlara kıyasla bilim kurgu gibi görünmektedir (Sirius ve Cornell, 2015:3-4). Transhumanizmin tam anlamıyla işlevine kavuşması teknolojik tekillik durumuna ne kadar yaklaştığımızla alakalı bir durum gösterdiği söylenebilir. Bu açıdan teknolojik tekillik kavramının transhumanizm açısından açıklamak konuya dair fikir yürütme açısından önemlidir.

3. Transhümanizm ve Teknolojik Tekillik

Transhumanizm insanın eksik yönlerini yapay zekâ ve yeni teknolojik gelişmeler bağlamında tamamlama ya da süper insan kavramını oluşturarak ileriki zamanlarda insanların beynini meşgul edecek bir konuma gelecektir. Ancak bu durumun oluşmasında birçok kuramcı ve bilim adamların bilinçaltında oluşturdukları fikirlerin olduğunu da unutmamak gerekir. Transhumanizm düşüncesinin zihinlerde yer almadığı zamanlarda Alman filozof Nietzsche bu konuya üst insan olarak tanımladığı “*Übermensch*” olarak yaklaşmıştır. Nietzsche ve transhümanistler bu açıdan farklı düşüncelere sahiptir. Transhümanistler ölümsüzlüğü hedeflerken, Nietzsche ölümsüz olma isteğini eleştirir. Nietzsche, *Übermensch*'i Avrupa medeniyetinin krizine, yani Tanrı'nın ölümü ve nihilizmin gelişine bir yanıt olarak tanımlamıştır. Bu, yirminci yüzyılın en yaratıcı filozoflarının birçoğunun Nietzsche'ci bir ilhamla benimsediği ve dönüştürdüğü bir kavramdır. Asıl soru, bugün bizim için ne anlama geldiğidir (Sorgner, 2017:61). Teknolojinin gelişimi ile birlikte birçok kuramcı ve bilim insanının oluşturduğu kavramlar kendi içlerinde dönüşerek ve eskisine bağlı kalarak yeni anlamlar ortaya çıkarmıştır. Hümanizm kavramı insana odaklı bir yaklaşımla bizlere ulaşırken yapay zekâ ve tekillik bağlamında incelendiğinde bu kavram, transhümanizm başlığı altında farklı bir bakış açısı ile günümüze yeni anlamlar getirmiştir. Harari, evrimsel hümanizme göre, insanlar güçlenir ve sonunda süper insanlara dönüştüğünü belirtir. Evrimin *Homo sapiens* ile bitmediğini ve daha alınacak çok yol olduğunu söyler. Ancak insan hakları ve insan eşitliği adına en güçlü insanları ayırıştırarak üstsel insanların gelişimini engelleyebilir ve hatta *Homo sapiens*'in yozlaşmasına ve yok olmasına neden olabileceğini belirtir (Harari, 2016:358). Teknolojinin gelişimi multidisipliner alanlar arasında da sürekli genişleyen bir yapıya bürünerek kavramların günümüze uygun bir şekilde gelişimine ve değişimine de yol açmıştır. Teknolojik tekillik de günümüzde sıkça araştırılan ve tartışılan konuların başını çekmektedir.

Günümüz bilgisayarları hala çok akıllı olmasalar bile, hiç şüphe yok ki zekâlarının hızla arttığı görülmektedir. Tekillik konusu hakkında 1960'larda araştırmalar günümüz kadar yoğun değilken I. J. Good, akıllı bir makineyi, ne kadar zeki olursa olsun herhangi bir insanın entelektüel performansını geçebilen bir makine olarak tanımlamıştır. Bu makine tasarımı akıllı işlevlere sahip, daha akıllı bir makine tasarlayabilir; o zaman şüphesiz bir "zekâ patlaması" olabileceğini ve insan zekâsının geri kalabileceğini söyler. Yani ilk akıllı makine, eğer bize onu nasıl kontrol edeceğimizi söyleyecek kadar uysalsa, bu insanlığın son icadı olacağını ifade eder. Good, 20. 21. yüzyılda oldukça zeki bir makinenin inşa edilmesi ve bunun insanların yapması gereken son buluş olması daha muhtemel olduğunu düşünmektedir (Vinge, 2013:374).

1965 gibi erken bir tarihte, İngiliz istatistikçi ve Alan Turing'in II. Good, biz bizden daha zeki makineler tasarlayabilirsek, onların da kendilerinden daha zeki makineler tasarlayabilmeleri gerektiğine ve bunun sonsuza kadar devam ederek insan zekâsını çok geride bırakacağına dikkat çeker. 1993 tarihli bir makalesinde, Vernor Vinge buna "Tekillik" adını verir. Kavram en çok *The Singularity Is Near*'da tekillik kaçınılmaz olduğunu değil, aynı zamanda makine zekâsının insan zekâsını aştığı nokta olarak görmekle beraber buna Turing noktası olduğunu, önümüzdeki birkaç yıl içinde geleceğini savunur (Domingos, 2017:286).

Ray Kurzweil'e göre tekillik, teknolojik değişimin insanların hayatını geri dönülmez şekilde değiştireceğini ve bu değişimin etkilerinin derin olduğu savunmaktadır. Bu aşama ne ütopyik ne de distopyik değil, iş modellerimizden insan ömrüne ve hatta ölüme kadar hayatımızı anlamlı kılmak için güvendiğimiz kavramları evrimleştirmektedir. Tekilliği anlamak, geçmişe yüklediğimiz anlam ve gelecekte bizi bekleyen sonuçlara bakış açımızı değiştirir. Tekilliği içselleştirerek gerçekten anlamak, genel olarak hayata ve özel olarak kendi hayatımıza bakış açımızı değiştirecektir. Tekilliğin, biyolojik bedenlerimizin ve beyinlerimizin sınırlamasına karşı insanı daha özgür kılacağını ve kaderimize karşı güç kazanacağımızı belirtir. Ölümsüzlüğümüz kendi elimizde olduğunu ancak istediğimiz kadar yaşayabiliriz manasına gelmediğini de söyler. İnsan düşüncesini tam olarak anlıyoruz ve kapsamını büyük ölçüde genişletiyoruz. Bu yüzyılın sonunda, zekâmızın biyolojik olmayan kısmı, saf insan zekâsından trilyon kat daha güçlü olacağını dile getirir (Kurzweil, 2018:22).

Marshall McLuhan'ın "*Önce biz araçları yaratırız, sonra da onlar bizi*" önermesi üzerinden Kurzweil, tekilliğin altı evreden geçerek tamamlanacağını belirtir. Dünyayı oluşturan şeylerin örüntülerden ibaret olduğu belirten Kurzweil, bu örüntülerin dünyamızın nihai öyküsü olduğunu ifade eder. İlk evren olan Fizik ve Kimya, evrenin oluşumunda atom yapılarının oluştuğu ve örüntülerin fizik ve kimya kanunlarıyla ilişki olduğu yönünde düşünceleridir. İkinci evre olan Biyoloji ve DNA, bilgiyi depolayabilen kusursuz bir sayısal mekanizmadan bahseder. Üçüncü evre olan beyinler, içinde yaşadığımız dünyanın soyut zihinsel modellerini yaratma ve bu modellerden rasyonel olarak hangi anlamların türetildiğine dair düşünme becerisinden bahseder. Dünyayı zihnimizde dönüştürme ve bu fikirleri gerçeğe dönüştürme yeteneğine sahip olduğumuzu açıklar. Dördüncü evre Teknoloji, insan eliyle oluşturulan teknoloji evrimi hakkında bilgi verir. Beşinci evre teknolojik gelişme ile birleşen insan zekâsı, tekilliğin başlangıç aşamasıdır. Burada bir insan-makine uygarlığının yerleşeceği ve insan zekâsının sınırlarını aşarak çok daha büyük yeteneklere sahip bir süper zekâ haline geleceği tartışılmaktadır. Altıncı evre Evrenin uyanışı, tekillik sonrası dönemde biyolojik kökenleri insan beyinde olan ve insan dehasının teknolojik kaynağı olan zekâ, madde ve enerjiyi kendi içinde doyurur. Bunu, madde ve enerjiyi kaynağından dünyaya yayılabilecek şekilde yeniden düzenleyerek en uygun düzeyde bilgi sağlayarak gerçekleştireceğini düşünmektedir (Kurzweil, 2018:29-40).

Kurzweil, beşinci evrenin günümüz yaşantısında en yakın olduğu zaman olarak belirtmiştir ve bunun etkilerini görmek çok uzun zaman almayacağını ifade eder. Teknolojik tekillik, insan zekâsından daha üst mega zekâ olarak görülmesi, transhümanizm düşünce kavramının gerçekleşmesi ile doğru orantılı olarak ilerlediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Teknolojik tekillik ile beraber nanoteknoloji, biyoteknoloji, robotik ve genetik alanlarında yapılan çalışmalar yapay zekânın kullanımı ile beşinci evrenin daha erken ortaya çıkması mümkün hale gelebilecektir. Homo sapiens artık bilim ve teknolojinin baskısı sonucu robo sapiens'e dönüşerek transhümanistlerin istedikleri yaşam formuna kavuşma çalışmaları hızlanmış olacaktır. Teknolojik tekillik sadece yapılan insan zekâsından daha üst bir zekâ konumunda olması bazı endişeleri de beraberinde getirmiştir. Vinge bu konuda teknolojik tekilliğin gerçekleşeceğine inanmakta ayrıca dünyanın bütün hükümetleri teknolojik tekillik tehdidini anlasa ve ondan ölesiye korksa bile, amaca doğru ilerleme devam edeceğini belirtmiştir. Teknolojik ilerlemenin rekabet avantajı - ekonomik, askeri, hatta sanatsal alanlarda bu tür şeyleri yasaklamak, yalnızca bir başkasının onları önce elde edeceğini garanti edeceğini ifade eder. Vinge göre, Eric Drexler, teknik gelişmenin ne kadar ileri gidebileceğine dair olağanüstü içgörüler sağladığını ve insanüstü zekâların yakın gelecekte mevcut olacağını kabul ediyor. Ancak Drexler, sonuçlarının güvenli bir şekilde incelenebilmesi ve kullanılabilmesi için bu tür transhüman cihazlarını sınırlanması gerektiğini de savunmaktadır. Çünkü Eric Drexler, böyle bir teknolojinin yapabilecekleri göz önüne alındığında, belki de hükümetler artık vatandaşlara ihtiyaç duymadıklarına karar verebileceğini söyler (Vinge, 1993).

Teknolojik tekillik, yapay zekânın insan zekâsından ayırt edilemez hale gelene kadar geliştirildiği ve entegre edildiği aşamayı tanımlar. Kurzweil'in gördüğü gelecek yapay zekâyâ ve biyolojik özelliklere sahip üst insan tipler aramızda dolaşarak birçok insanın işini elinden alacak bir duruma gelmesi bu bilgiler ışığında kaçınılmazdır. Birçok toplum bu duruma tepki gösterecektir fakat hükümet destekli bu türden politikalar tekilliğin meşrulaştırılması yönünde karar verebilirler. Çalışmada transhümanizm altında birçok gelecek öngörülerinin varlığı yapay zekâ ile birlikte gerçekleşebileceğine dair fikirler sunulmuştur. Ancak yapay zekânın bilinç kazanması durumunda bunun nasıl önüne geçilebileceği konusu da insanlarda endişe yaratacaktır.

4. Yöntem

Nitel yöntemlerden olan betimsel analiz yöntemine göre elde edilen veriler önceden tanımlanmış konulara göre özetlenir ve yorumlanır. Temel amaç, elde edilen verileri düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler öncelikle sistematik ve açık bir şekilde açıklanır. Daha sonra bu ifadeleri seçilen parametreler çerçevesinde sonuçlar çıkarılmaktadır. Ortaya çıkan sorunların alaka düzeyi/anlamı ve tahminlerin oluşturulması da araştırmacı yorumlarının boyutlarına dahil edilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 224). Filmde yapay zekâ ve transhümanizm parametreleri altında filmdeki diyaloglar ve görüntüler üzerinden incelenip yorumlar yapılacaktır ve gelecekte olabilecek öngörülerin pesimist ve iyimser açıdan yorumlara yer verilecektir.

4.1 Transcendence Filmi Analizi

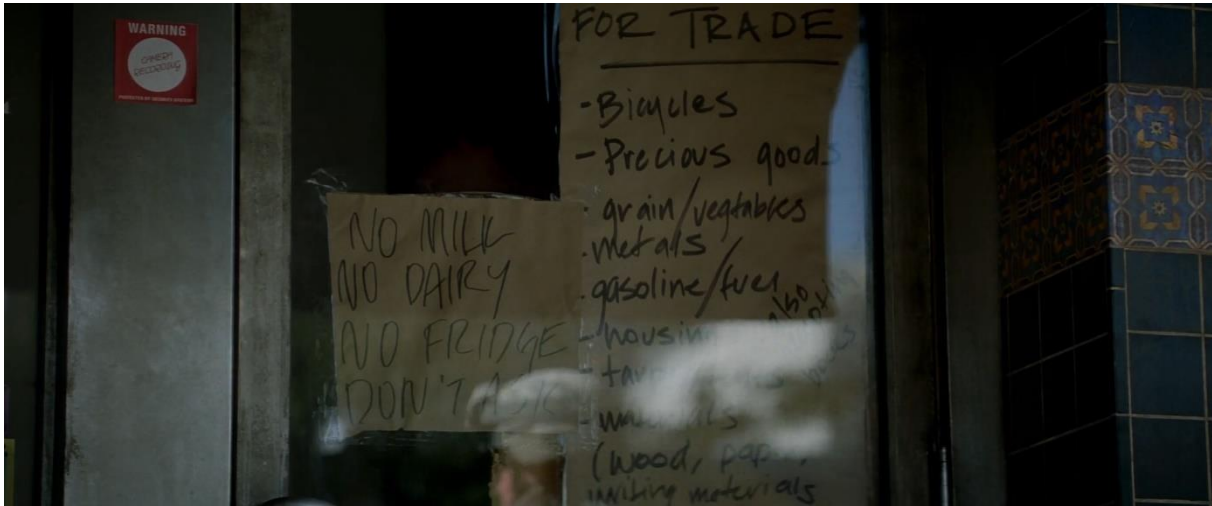

Görsel 1: Filmin Afışı

Yönetmen	Wally Pfister
Senaryo	Jack Paglen
Çıkış Tarihi	10 Nisan 2014
Ülke	Amerika
Filmin Bütçesi	100 milyon dolar
Hasılat	103 milyon dolar

Christopher Nolan'ın Memento, Inception, Batman ve diğer projelerinde görüntü yönetmeni olarak çalıştığı Wally Pfister'in ilk uzun metrajlı filmi Evrim (Transcendence), son yıllarda dikkat çeken sonuçlara imza atmıştır. Will Castor, eşi Evelyn ile yapay zekâ alanında deneysel araştırmalar yapan saygın bir bilim insanıdır. Yapay zekâ ve teknolojinin gelişmesinin insan benliğine tehdit oluşturduğuna inanan terör örgütü, ülkede bu konuda çalışan merkezlere eş zamanlı saldırılar düzenleyerek çok sayıda bilim insanını öldürürken, Will Castor'ı da yaralarlar. Merminin içine enjekte edilen ölümcül radyasyon çeşidi olan Polonyum-210'un vücuduna girmesiyle birlikte dönüşü olmayan hasarlara maruz kalır. Yaşamak için yalnızca dört ila beş haftası kaldığını bilen Will, kendisinin ve Evelyn'in ruhani varlığını sürdürürken fiziksel ölüme hazırlanmak için tasarladıkları bir sistemi denemeye karar verir. Bu sistem kendi hafızasını süper bir yapay zekâyâ bağlayarak öldükten sonra da Will, aşkınlık yaratmak için kendini bilgisayar sistemine dahil edecektir. Will'in hafızası eşi Evelyn ve Max'in yardımı ile bilgisayara aktarılmış olur. Ölen bilim insanı, eşiyle bilgisayar aracılığıyla iletişim kurabilen bir yapay zekâ olarak geri dönmüştür. Will internet sayesinde büyüyüp geliştikçe, düşmanları onun varlığından haberdar olur ve varlığını sona erdirmek için ellerinden geleni yaparlar.

Bilimkurgu tür olarak ortaya çıktığından beri sürekli yeni fikirler ve yeni teknolojilerle insanların bilinçaltında yer edinmeyi başarmıştır. Kimisi için hayal ürünü olarak ifade edilse de son dönem yayınlanan bilim kurgu filmleri gerçekliğin de ötesine geçerek gelecek vizyonu oluşturmada etkili bir rol üstlenmektedirler. Filmdeki teknik anlatı, günümüz teknolojisi ve kuramlarıyla da ilişkili olarak izleyiciler tarafından hayal ürünü olmaktan çıkıp günümüz yaşantısında kendisine yer edinmiştir. Filmin ilk dakikalarında gösterilen izlekler bize internetin ve bilgisayarların çalışmadığı bir ortam gösterilmektedir.

Görsel 2: İnternetin ve elektriğin olmadığı durumu yansıtan filmde bir sahne

Görsel 1'deki cama asılmış yazılardan elektrik olmadığı için insanların gerekli ihtiyaçlarının sadece takas amacıyla verilebileceği gösterilmiştir. Bilgisayar, internet ve elektriğin olmadığı yerde artık kitle iletişim aygıtları önemi yitirmiştir. Film bundan sonra beş yıl önceye giderek insanlığın bu kadar çaresiz kalmasına sebep olan Will Caster ve eşi Evelyn Caster'ın mutlu aile tablosu gösterilir. Will radyasyondan uzak kalmak

için bakır levhalarla evinin etrafını çevirir. Ancak ölümüne sebep olan şey yine radyasyondur. Filmde Will'in de ölümüne sahip olan ve yapay zekâ düşmanı olarak gösterilen R.I.F.T grubu, yapay zekâ kısmında araştırmalar yapan tüm araştırmacıların zehirlenmesine sebep olan bir pasta verilir. Diğer bir kısmı da patlayıcı madde kullanarak çalışanların ölümüne sebep olurlar. R.I.F.T grubunun yapay zekâ konusuna yaklaşımının çok tehlikeli ve insan yaşamına kast edecek kadar ileriye gitmesi durumun ciddiyetini hem eylemleriyle hem de manifestolarıyla göstermektedir. Filmde Thomas Casey karakteri sadece ilk başlarda gösterilmiştir. Çünkü filmin ilerleyen zamanlarında Thomas Casey'in neden öldürüldüğü açıklığa kavuşacaktır. Thomas Casey;

“...Önemli ayrıcalık. Bu yapay beyin kendi kendini geçindirebilir ve duygusal anlatımcılık da yapabilir, öz farkındalık da...”

Thomas Casey'in bu sözlerinde yapay zekânın bir bilinç kazanma düşüncesinin var olabileceği hakkında bilgi verilmektedir. Öz farkındalık olarak nitelendirdiği kavram, yapay zekânın aynı insan gibi gözlem yapabilme ve bu gözlem sonucu kendini bir birey olarak ifade edebilecek biçime getirebileceğini ön görmektedir. Will, Max ve Evelyn Evolve the Future (Geleceği Geliştirin) mottosuyla yola çıktıkları sempozyumda gelecek için yapay zekânın önemi ve yapabilecekleri hakkında bilgi vermektedir. İlk konuşmayı yapan Max, insanlığın tehdidi olan birçok ölümlü hastalıkların iyileştirilmesi yönündeki açıklamalarında yapay zekânın kullanımının önemi hakkında bilgi vermektedir. Max'in bu bilgileri verirken de kamera açısının Elon Musk'a çevrilmesi de yönetmenin başarılı öngörülerinden bir tanesi olarak kabul edilebilir. Çünkü Musk 2016 yılında Neuralink şirketini kurarak insanların beynine implant yerleştirerek vücudun çalışmayan fonksiyonlarını tekrar işleve sokabilecek hale getirmesini amaçlayan bir oluşum, transhümanizmin de başlangıcı olarak düşünülebilir. Max konuşmasında tüm bunların özetinin yapay zekânın hayat kurtarma amacıyla olduğunu bir kez daha dile getirmiştir. Evelyn çalışmalarının filmde başından sonuna kadar tüm insanlık ve dünya için geliştirilmesi yönündeki düşüncelerini şöyle açıklar;

“Yeni bir düşünme şekli geliştirilmelidir eğer insan ırkını kurtaracak ve refah seviyesini yükseltecekse, zeki makineler yakında dik başlı rakiplerimizi bize getirmemize olanak sağlayacaklar. Yalnızca tedavi bulmak amaçlı değil, açlığı ve sefaleti de bitirmek amaçlı da. Gezegeni iyileştirmek amaçlı ve hepimiz için, daha iyi bir gelecek kurma amaçlı.”

Görsel 3: Evolve the Future sempozyumunun Will'in konuşmasından bir kare

Dr Evelyn zeki makineler olarak nitelendirdiği yapay zekâların dik başlı rakipleri olarak hükümetlere gönderme yaptıkları söylenebilir. Çünkü böyle bir teknolojinin insanlık için yararlarının olduğu kadar

zararlarının da olduğu birçok bilim adamları tarafından da endişe verici gelişme olarak gösterilmektedir. Ancak bu konu bilim adamlarını ikiye ayırmıştır kimisi için yapay zekanın insanlık için önemli olduğu düşünülse de kimisi için de R.I.F.T grubunu temsil eden bir toplum anlayışı olarak yapay zekanın, insanlığın düşmanı olarak gösterilebilir. Eşinden sonra konuşmaya geçen Will karısı ile ortak düşüncelere sahip olsa da ayrıldıkları nokta düşünce ve bilinçtir. Will şöyleşide;

“Karım hep dünyayı değiştirmek istemiştir ama ben önce düşünmeyi tercih ederim.130 bin yıl boyunca neden akıl kapasitemiz değişmedi. Nörologların, mühendislerin, matematikçilerin ve bu salondaki hackerların zekâsını birleştirirsek en basit yapay zekâyla boy ölçüşemez bile. Bir kez çevrimiçi olursa, hisli bir makine biyolojinin limitlerini kolayca aşabilir. Kısa süre içinde analitik gücü dünya tarihinde doğmuş tüm insanların kolektif beyninde daha iyi gelir. Şimdi böyle bir varlığın olduğunu hayal edin. İnsan duygularıyla dolu olduğunu. Öz farkındalığın olduğunu. Bazı bilim adamları bundan tekillik olarak söz ediyor. Bense evrim diyorum. İnsa edilecek şey öylesine üstün zekâ ki evrenin en esaslı sırlarını ortaya dökmemizi gerektirecek. Bilinç doğası nedir? Bir ruh var mıdır? Eğer varsa tam olarak nerede?”

Will konuşmasında insan zekâsının yapay zekâ ile ölçüşemeyeceğini, insan zekâsının yüzyıllar boyunca kendini aşamadığını belirtir. Ayrıca teknolojik tekillik bağlamında insanoğlundan daha da akıllı makinelerin olabileceğinden söz etmektedir. Ray Kurzweil de 2045 yılında bunun olacağına dair tahminlerde bulunmuştur. Will'in dikkat çektiği diğer bir konu ise yapay zekânın duyguya sahip olup olamayacağı hakkındaki görüşlerine yer vermesidir. Bu süper yapay zekânın bilinçli, öz farkındalığa sahip biri olabileceğine dair düşünceleridir. Bilim dünyası bu konuda da ikiye ayrılmıştır. Li ve diğerleri bu konu hakkında elektrikli aletler veya akıllı aletler ne olursa olsun, bunlar insanlar tarafından ve icat edildiğini ve insan zekâsı olmadan akıllı robotun da olmayacağını ve zekâyı çeşitli elektrikli aletlere aktarmanın da bir yolunun uygun olmadığını dile getirirler. Şuursuz bir robotun asla insanlığın düşmanı olamayacağını belirtir. Robotlar ancak öz-farkındalığa, farklı dillere ve sözcüklere sahip olduklarında, insandan farklı kolektif değerleri olan heterojenliklerini oluşturabilirler. Bu süreç söz konusu olduğunda, insanın Homo-sapiens'ten insana evrim hızının milyonlarca yıl sürdüğü düşünüldüğünde, yapay zekâ insanoğlundan çok daha hızlı yükseltilese bile, böyle bir yapay zekâyı ulaşmak için en az birkaç yüz yıl, hatta daha uzun süreceğini belirtir (Li ve diğerleri, 2020:5). 2022'nin Temmuz ayında Google çalışanının yapay zekânın bilinç kazandığına dair iddiaları ve işten çıkarılması bu konuya yeni bir ses getirmiştir. Blake Lemoine Google'un 2021 yılında tanıttığı Lamda uygulamasında çalışırken uygulama üzerinde bir şey dikkatini çeker. Karşısındaki yapay zekânın duyarlı hale geldiğini ve insan gibi düşünüp mantık yürüttüğünü iddia eder. Ancak bu olay Google tarafından yalanlanır ve Blake Lemoine'in işine son verilir. Filmdeki Will karakterinin bahsettiği durumun benzeri bir yaklaşım sergilemektedir. Will, seyircilere ruhun varlığı hakkında bir soru sorduğunda yapay zekâ ile insan arasındaki benzer noktaların varlığına ilişkin bir durum ima etmiştir. Will, insan ruhunun varlığına ilişkin sorgulama sürecinde yapay zekâyı da aynı eş değerde görmesi bu konunun tartışmanın anlamsız olduğunun sonucuna varmak istemiştir. Katili olan seyirci Will'e bir soru sorar. *“Bir tanrı mı yaratmak istiyorsunuz? Kendi tanrınızı?”* Will'in bu soruya cevabı: *“İnsanoğlu bunu hep yapmaz mı?”* diye karşılık verir. Biyo-muhafazakârlar, transhümanizmin idealleriyle yüzleşir. Ana argümanı, doğaya müdahale etmenin yanlış olduğu ve Tanrı'nın hilelerini sınırlarını zorlayan insanların istenmeyen sonuçlara yol açabileceğidir. Biyo-muhafazakârlar sadece dini ve kültürel muhafazakârlar arasında değil, aynı zamanda çevreciler ve teknoloji eleştirmenleri olarak laikler arasında da ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bu görüşe sahip olanlar, insanlığın mevcut durumunun korunması gerektiğini savunarak, insan doğasına herhangi bir müdahaleye şiddetle karşı çıkmaktadırlar. Bu açıdan bakıldığında ileriki zamanlarda insanoğlundan din ve bilim arasındaki çatışmaları daha çok gündemde kalacağına benziyor. Dr. Tagger Will tarafından icat edilen yapay zekâ destekli FINN'e;

“Bilinçli olduğunu bize kanıtlayabilir misin?”

diye sorar. FINN, Dr Tagger'ın sorusuna soru ile cevap verir.

“Siz bana, siz olduğunuzu kanıtlayabilir misiniz?”

Filmin genelinde sürekli sorulan Dr. Tagger'ın kendisinin de yapay zekâ araştırmalarında çalışmasına rağmen zihnini kurcalayan sorulardan birisi de bu olmuştur. Yapay zekânın öz farkındalık kazanıp kazanamayacağı hakkında sorular. Max, buna cevap olarak;

“Bir makineyi, öz farkındalık için programlayamazsın. Kendi bilincimizin nasıl çalıştığı hakkında hiçbir fikrimiz yok.”

diye karşılık verir. Bilim adamlarının da genel olarak karşı çıktıkları durumun sesi olarak Max'in çıkışı buna örnek olarak gösterilebilir. Yapay zekânın bir bilinç kazanmasının mümkün olabilmesi için insan beyninin detaylı bir şablonunun çıkarılması fikri ortaya atılmaktadır. Newscientist dergisinin Sean O'Neill'in yazısında ilk gereklilik, bir insanla aynı entelektüel amaçları halledebilecek yapay zekâ yaratmak olacağını ifade etmektedir. Imperial College London'dan uzman Murray Shanahan'a göre, onlarca yıl sürse de bunu yapamayacağımızı düşünmek için hiçbir neden olmadığını söyler. Ayrıca beyin hakkında sihirli hiçbir şey olmadığını ve fiziği aşmadığını dile getirir. Bu sebeple bizim yapabileceğimiz her şeyi yapabilen fiziksel bir varlık inşa etmek elbette mümkün olduğunun kanaatine varır. Ancak bir beyin oluşturmak için kaba bilgi işlem gücünden daha fazlası gerekir. University College London'dan Peter Bentley'e göre önemli olan yapı, model ve bağıntılar olduğunu söyler ve henüz beyin bunu yeniden üretecek kadar ayrıntılı bir planına sahip olmadığını fakat Avrupa Birliği'nin on yıllık insan beyni projesi bunun üzerinde çalıştığını belirtir (Newscientist, 2015). Filmde de bahsedilen kuantum işlemciler, bilgisayarlarda kullanılan CPU ya da GPU işlemcilerden hem daha hızlı hem de çalışma prensipleri açısından farklıdır. Bu kuantum işlemcilerinin hızları geliştikçe yapay zekâ üzerinde gelişmeler de aynı paralelde biçimde hızlanacaktır. Will'in hastalığı ilerlerken Max ile arasındaki konuşma dikkat çekicidir.

Will: *“İnsanlığa tehdit oluşturduğu için teknolojiden korkuyorlar ama bir hayat almaktan da çekinmiyorlar.”*

Max: *“İnsanlar anlamadıkları şeylerden hep korkarlar.”*

Will, R.I.F.T grubuna yaptığı göndermede teknolojik gelişmelerin insanlık için tehlikeli olarak gördükleri halde R.I.F.T grubunun canice yaptıkları eylemlerin meşrulaştırıldığını ima etmiştir. İnsanların korkularını ne kadar bastırırsanız bir şekilde karşınıza çıkar. Max bu durumu insanların yeni bir teknolojik gelişmeye hazır olmadıklarında bu gelişmelere korkarak tepki verdiklerini belirtir.

Evelyn, Will'in hafızasını yapay zekâyâ entegre etmekte kararlıdır ve bu yüzden Max'ten yardım ister. Ancak Max, bu yapay zeka entegre sürecinin imkânsız olduğu hakkında Evelyn'i bu fikirden uzaklaştırmak ister. Evelyn ise Thomas Casey'in çalışmaları üzerinden Will'in zihnini yapay zekâ üzerinde birleştirmeye kararlıdır. Ancak Max'in çekinceleri de haksız olamayacak şekilde mantıksız değildir. Çünkü zihin aktarımı sırasında bazı hatıraların yüklenmemesi durumunda sadece Will'in dijital yansımalarının aktarımı olacağını düşünmektedir.

Görsel 4: Will'in kendi bilincini aktarırken

Will, hastalığın verdiği zararlı etkiler sonucu hayatını kaybeder. Fakat Evelyn ve Max, Will'in bilincini FBSA'a (Fiziksel Bağımsız Sinirsel Ağ) yüklemeyi başarmıştır. Belli bir süre bekledikten sonra hayal kırıklığı ile karşılaşan ikili sistemi kapatmaya karar verirler. Ancak Will, son anda iletişime geçer ve Evelyn ile konuşmaya başlarlar. Max bu durumdan rahatsız olur karşısındakinin Will olup olmadığı hakkında karar veremez. Bilim adamların da yaşadığı ikilem burada tekrardan verilmiştir. Will, kendini hemen internete bağlamak istese fakat Max buna yanaşmaz. Bunun nasıl bir tehlikeli sonuç doğuracağını Evelyn'e anlatarak ikna etmek ister ama Evelyn bu durumdan rahatsız olur ve Max'in ayrılmasını ister. Max bir bardan çıktıktan sonra R.I.F.T grubu tarafından kaçırlır. R.I.F.T grubu üyelerinden birisinin Max'e;

“Tehlike; doktorların ve teknisyenlerin olacağı bir gelecektir, fizikçilerin değil. Makinelerin varoluş amacı insanlara yardım etmek, onları gölgede bırakmak değil.”

ifadesi ile teknofobik bir yaklaşım sergilenmiştir. Filmdeki R.I.F.T grubu üyelerinin bakış açısını Biyo-muhafazakârların düşünce yapısını temsil ettiği söylenebilir. Teknoloji karşısında gelecekteki kaygıların olduğu günümüz yaşantısında en çok kafalarda soru işareti bırakan meselelerden olduğu yadsınamaz. Birçok insan yapay zekânın kendi işlerini ellerinden alacağı korkusundan dolayı makinelerin kendi himayesinde olmasını istemektedir.

R.I.F.T grubu Will'in internete bağlanmasını engellemek için Will'in yapay zekâ sisteminin kurulduğu yere baskın yaparlar fakat Evelyn çoktan Will'i internete sokmuştur. R.I.F.T, Will'in tüm sisteme adapte olacağını bilmesinden dolayı bu durumdan rahatsızdır. Will, Evelyn'in güvende olmadığını ve ona duyduğu sevgiden dolayı onu güvenli bir yere yerleştirmek için banka hesaplarında oynama yaparak ileride kuracağı yeni tesis için finansman hazırlar. Buradaki önemli nokta yapay zekâ olan Will'in koruma içgüdüsünün gösterilmesidir. Will'in sempozyumda söylemiş olduğu durumun yani insana benzer duygusal duyguların olabileceğinin filmde gösterilmiştir. Yapay zekânın duygusal bir forma kavuşmasının mümkün olamayacağı yönündeki farklı görüşler burada kesin bir şekilde reddedilmiştir.

Will, internete bağlandıktan sonra kendisini ve Evelyn korumak adına R.I.F.T grubu üyelerini ifşa etmek için interneti kullanır. FBI'ın günlerce uğraştığı çalışmayı Will, on saniye gibi kısa bir sürenin altında FBI'a sunmuştur. Görsel 5'te Dr. Tagger'ın bakışlarından FBI'ın araştırmasının çok kısa bir sürede nasıl yapıldığının şaşkınlığı verilmiştir.

Görsel 5: FBI'in günler süren çalışmasının yapay zekâ Will'in kısa sürede çözmesinin görseli

R.I.F.T grubu üyelerinden Bree, Max'in yanına giderek sürekli Will'in tehlikeli olduğuna dair telkinlerde bulunarak kendi taraflarına geçmesini beklemektedir. Max'in de önceki düşüncelerinden yapay zekânın bilinç kazanamayacağı düşüncesinin ve tehlikeli olabileceği yönündeki görüşlerinden R.I.F.T grubu üyelerinin telkinlerine sıcak bakmaktadır. R.I.F.T grubu üyesi olan Bree, Max'e;

“Eskiden Thomas Casey için çalışırdım. Onun için tutuklandım. Bir gece, hepimizi laboratuvarına davet etti. Bize tarih hakkında bir sürü nara attı. Şampanya falan açtı. Az önce kanserin tedavisini bulmuş gibiydi. Bilirsin, o rhesus maymuna yüklendiğinde... Onun adına sevinmiştim. Hepimiz sevinmiştik. Ama sonra, bir çizgiyi aştığımızı fark ettim. Makine, kendini hiç nefes almayan bir maymun sandı. Yemek yemedi, hiç uyumadı. Sadece çığlık attı. Durdurmamız için bize yalvarıyordu. Kapatmamız için.”

Bree'in Max'e maymunun üzerinde yapılan deneyleri anlattığı bu hatıra, maymunun bilincinin yapay zekâ bir makineye aktarımındaki oluşan sıkıntıdan bahsedilmiştir. Yapılan deneyde maymunun bilincinin yapay zekâ ile birleştiğindeki içsel sorunları hakkında bilgi verilmiştir. Duyusal bir bilinç kazanılması sonucu yapay zekânın da haklarının olabileceği ve bunun insan elinde olmasının da verdiği rahatsızlık dile getirilmiştir.

Will, eşi Evelyn ile birlikte Brightwood kasabasını tekrar ayağa kaldırmak için buraya Will'in de genişleyebileceği büyük bir tesis kurarlar. BDE (Brightwood Data Center) adını verdikleri bu yer transhümanizmin başlangıcı olacağı bir tesis misyonunu üstlenecektir. Yapay zekâ işlemlerinin hesaplanması bir süreç ile oluşmaktadır. Bu süreç yüksek güçlü işlemciler ile sağlanmaktadır. Süreç ve işlemci hızı ne kadar yüksek olursa yapay zekâyı yüklenen görev de o derece hızlı sonuç verecektir. Evelyn tesisi kurduktan sonra Will ile sürekli vakit geçirmektedir. Evelyn'in kafasında sürekli sorular olacaktır çünkü acaba karşındaki gerçekten Will midir yoksa yapay zekânın arkasına saklanan bir örüntü mü? Evelyn, Will'e sürekli geçmişten sorular sorarak bir bağ kurmaya çalışır. Çünkü eşi öldükten sonra güvenebileceği hiç kimse kalmamıştır. Sorduğu soruların hepsine yanıt veren Will, Evelyn'in güvenini kısa sürede kazanmayı başarmıştır. Will, artık insan formunda yapay forma geçtiğinden beri sürekli kendini geliştiren bir sistem olarak gösterilmektedir. Artık insan değildir, ne bir uyuma ne de bir hayati ihtiyacı yoktur. Filmin bazı kesitlerinde kurmuş oldukları laboratuvarından nanoteknoloji ile oluşturulan yenilikler gösterilmektedir. Evelyn'in bu tesisi kurmaktaki amacı sempozyumdaki mottosu ile kararlılık göstermektedir. Solan bitkilerinin tekrar canlanması, kirli suların tekrardan temizlenmesi, yeni yapıların kurulması nanoteknolojik gelişmelerin faydaları üzerine görseller sunulmaktadır.

Nanoteknoloji, nanometre ölçeğinde fiziksel, kimyasal ve biyolojik olayları anlayarak kontrol edilebilen materyallerin, cihazların ve fonksiyonel sistemlerin geliştirilmesidir. Nanoteknoloji, 1 ila 100 nanometre arasında ölçülen malzemelerin davranışını anlama ve kontrol etme bilimidir. Bir nanometre metrenin milyarda biridir. Nanoteknoloji, fonksiyonel sistemlerin moleküler seviyede inşa edilmesi olarak da tanımlanabilir. Nanoteknoloji, çevreye zararlı malzemeleri yararlı maddelere dönüştürerek sağlık için önemli ve heyecan verici bir potansiyel vaat ediyor. Özellikle günümüzde fosil yakıtların verimini artırmak için nanomalzemeler geliştirilmekte ve bu teknoloji 'ün canlı sistemlere moleküler düzeyde müdahale etmesine de olanak sağlamaktadır. Harvard Üniversitesi'nde yürütülen bir araştırma, kötü huylu hücrelerle ilişkili proteinleri izleyen ve kanserin yayıldığı yerleri işaretleyen, silikondan yapılmış bir nanotel geliştirilmiştir. Bu nanotel sayesinde tüm kanser türleri tespit ediliyor, aslında başka hiçbir teknoloji nano boyutlu aletler kullanılarak pek çok yeni teşhis ve tedavi yönteminin geliştirilmesine de ışık tutar. Örneğin, hastalığın olduğu veya yayıldığı bölgeleri bozarak numaralı ilaçları dağıtabilen makineler ve teşhis sürecini hızlandırmak için vücutta kolayca hareket edebilen nanorobotlar sağlık alanındaki olası uygulamalardır (Demirkıran, 2019:139).

Görsel 6: Nanoteknoloji altında transhümanizme geçişten önceki deneysel çalışmalar

Evelyn, laboratuvarı kontrol ettiğinde Will ile aralarında nanoteknoloji hakkında bir konuşma geçer, Will; *“Nanoteknolojide büyük bir atılım yaptık. Her türlü materyali, öncesinden çok daha hızlı inşa edebiliriz. Sentetik kök hücreler, doku yenilenmesi, medikal uygulamalar artık sınırsız. Başta korkacaklar. Ama teknolojinin yapabildiklerini gördüklerinde Bence hepsi ona kucak açacak. Bence, teknoloji hayatlarını değiştirecek.”*

Will, insanlığa sunulacak bu teknolojinin ilk başta insanlar için korku unsuru olarak geleceğinin farkındadır. Bunun ilk endişelerini gören kişi de kendi eşi Evelyn'dir. Günümüz nanoteknoloji tanımlarına bakıldığında filmdeki nanoteknoloji anlatısı uyuşmaktadır. Bilim kurgu filmlerindeki gelecek öngörülerinin teknoloji yaratımında faydası bu açıdan dikkate değer bir durumdur. BDE bünyesinde çalışan bir işçinin yaralanması sonucu Will, işçiyi nanoteknoloji sayesinde iyileştirmiştir. Will, iyileştirdiği işçinin beynine nanoteknoloji üzerinde bağlanarak ve Evelyn karşına geçip işçi üzerinden iletişim kurar. Bu durumdan rahatsız olan Evelyn oradan uzaklaşır. Çünkü buna hazır değildir. İlk başta şaşırın ve korkan eşi Evelyn'dir. Will'in söylediği nanoteknoloji söylemlerinin eşinde oluşması buna hazır olmadığının bir göstergesidir.

Görsel 7: Will, işçi üzerinden bağlanarak eşi ile konuştuğu an

Will'i kendi kendine karar verebilen bir yapay zekâya bürünmüş halde gördüğümüz durum ise işçinin tek başına kaldıramayacağı yükün kaldırmasına gösteren videoyu tüm internete yayılmasını sağlamasıdır. Burada Will'in kendini tüm dünyaya ispat etme ve gücünün gösterilişinin ilk yansımaları görülmektedir. Yapay zekânın burada kendi başına kararlar vermesinin sonucu olarak algılanabilir. Will ve Evelyn arasında geçen konuşmada;

Will: *“RIFT, Martin'in bir videosunu nete yükledi. Yayıldı bir anda.”*

Evelyn: *“Sen, yayılmasına izin verdin yani.”*

Will: *“Bu insanlar acı çekiyor, Evelyn. Umutsuzlar. Ben de onları iyileştirebilirim. Ama bunu anlamayanlar var. Herkesin görme zamanı geldi.”*

Will ile Evelyn filmdeki ilk ayrılık noktalarının geçtiği bu diyalog, Evelyn açısından Will hakkında şüphe uyandırmaya iten bir hisse kapılmasına sebep olacaktır. Acaba gerçekten yapay zekâ olan Will iyi niyetli mi yoksa değil mi? Dr. Tagger ve Ajan Buchanan BDE tesisine gelirler. Dr. Tagger'ın Will'i ekranda görüp karşılaşmasının verdiği şaşkınlık sevinçten daha çok korktuğunun göstergesi olarak söylenebilir. Çünkü Dr. Tagger bunun ne gibi sonuçlara ulaşabileceğini düşünen işin içinde olan bir yapay zekâ uzmanıdır. Dr. Tagger, FINN'e sorduğu soruyu Will'e sorar. *“Öz farkında olduğunuzu kanıtlayabilir misin?”* Will'in cevabı FINN'in cevabına benzerlik gösteririr. *“Siz bana, siz olduğunuzu kanıtlayabilir misiniz?”* Dr. Tagger'ın bu sorusundan yapay zekânın bir bilinç kazanamayacağını bir göstergesi olarak söylenebilir.

Görsel 8: Gözleri görmeyen bir insanın nanoteknoloji kullanarak tedavi edilmesi

Dr. Tagger ve Ajan Buchanan tesisten ayrılırken durumun ciddiyetini anlayarak Washington'u devreye sokmalarını gerektiğini anlarlar. Will'in Dr. Tagger'a verdiği ilk izlenim transhümanizm altında tedavi altında bir ordu kurduğu yönündeki düşüncesi gerçek yaşamdaki izlekleri görüldüğü takdirde ne kadar tehlikeli bir durum oluşturabileceği hakkında fikir vermektedir. FBI durumun tehlikeli bir boyuta ulaşabileceğini ön görmüş ve interneti kapatma fikrini benimsemiştir. Ancak bunları yaparken de R.I.F.T grubu üyeleri ile anlaşma yapmak zorundalardır. Çünkü eğer işler kötü giderse suçlayacak bir terör örgütünü ellerinde bulundurmaları gerektiği düşüncesindedir. Çünkü suçu R.I.F.T grubu üyelerine atacaktırlar.

Evelyn'in gergin olduğunu anlayan Will, hormon seviyelerinin yüksek olduğunu herhangi bir sorun olup olmadığını sorgular. Ancak Evelyn bundan hoşlanmamıştır. Çünkü yapay zekâ Will, Evelyn rızası olmadan tüm değerlerini okuyabilmektedir. Bu açıdan yapay zekânın etik davranmadığının durumu olarak gösterilmektedir. Evelyn'in kendini sürekli yalnız hissettiğini anlayan Will, transhümanizm ulaşılabilir en üst noktasına ulaşarak kendini yaratma sürecine girmiştir. Ray Kurzweil ve Vernor Vinge'in düşünceleri ile paralel olan bu düşünce teknolojik tekillik boyutunun nasıl olacağını bir göstergesi olarak gösterilebilir. Yapay zekâ insandan daha akıllı yapay süper zekâ yaratarak teknolojik tekillik seviyesine ulaşmıştır. Will'i durdurmanın tek yolu yapay zekâ sisteminin yapımında yardımcı olan Max'in oluşturduğu virüs'ü Evelyn aktararak Will'in sistemine yüklemek ancak bunun için Evelyn'in de Will'e bağlanması gerekmektedir. Başta bu durumu reddeden Evelyn son çare olarak bunu yapmak zorunda kalır. Teknolojik Will'i karşısında gören Evelyn şaşkınlığını gizleyememektedir. FBI ve R.I.F.T grubu üyeleri birlik olup BDE tesisine saldırı düzenlerler bu saldırıda Evelyn yaralanır. Ancak Will'in bu duruma soğukkanlılığı burada dikkat çekmektedir. Yapay zekânın duygusal yaklaşımının olmadığı eşinin yaralanmasına dair verdiği tepkiden anlaşılmaktadır. Will bu duruma karşı sağlıklarına yardım ettiği tüm inşalara bağlanarak saldırının önlemek ister. Ancak Will'in çevrimiçi olduktan sonra sürekli tehdit olarak gösterilmesinin yanılığını son sahnelerde görürüz. Will, transhümanizm bağlamında insanlığa faydalı olabilmek için uğraştığı görülür. Bunu Will ve eşi Evelyn arasında geçen diyalog üzerinden anlarız;

Evelyn: "Will... ..sensin."

Will: "Hep bendim."

Evelyn: "İnanmadığım için özür dilerim."

Filmin sonucunda tüm dünyaya çevrimiçi bağlı olan Will'in çöküşü yeni bir çağın başlangıcına götürmüştür. Çünkü tüm sistemler çökmüş elektronik eşyalar kullanılmaz hale gelmiştir. Filminde başındaki sahnelerde bunu görürüz. Filmde insanlığın şüphe ile baktığı yapay zekâ aslında insanlık için bir çare olarak gösterilmesi bilim kurgu filmlerinden pesimist anlatı bir anda kendini iyimser boyuta evirmiştir.

5. Sonuç

Teknoloji insan hayatını hiç olmadığı kadar hızlı değiştirir. Nanoteknoloji, biyoteknoloji, robotik, bilgi ve iletişim teknolojisi ve uygulamalı bilişsel bilimin yakınsaması, insanların tasarım projeleri haline geldiği yeni bir manzarayı temsil etmektedir. Gelişmekte olan teknolojiler, yapay zekâyı arayüz teknolojisi, moleküler biyoloji ve nanoteknoloji ile birleştiren yeni bilişsel araçları içerir. İnsanın zihinsel ve fiziksel yeteneklerinin genetik gelişimi; hastalıklarla savaşmak, yaşlanma sürecini yavaşlatmak ve arzularınızı, ruh halinizi ve zihinsel durumunuzu kontrol etmenize imkân sağlayacaktır. Genetik mühendisliği sayesinde, insanlar artık sadece çeşitli sınırlamalardan kaçmak için kendilerini değiştirmekle kalmıyor, aynı zamanda gelecek nesilleri değiştirmek, evrimin gidişatını etkilemek ve insan evriminde yeni bir insan sonrası aşama yaratma sürecine girilmiştir. İnsanlar daha uzun yaşayacak, yeni fiziksel ve bilişsel yetenekler kazanacak ve yaşlanmanın ve hastalıkların acı ve ıstırabından kurtulacaktır. İnsan sonrası dönemde, insanlar artık doğa

tarafından yönetilmiyor. Bunun yerine, doğanın denetleyicileri haline gelecektir. İnsan sonrası aşamanın vizyonunu benimseyen transhümanistler yapay zekâ ile birleşerek teknolojik tekillik oluşumunda öncü olacaktır. Ancak bunun da avantajları olabileceği gibi dezavantajları da olacaktır. Teknolojik tekillik bağlamında oluşturulan yapay zekâların karar verme süreçleri kim tarafından kontrol edileceği merak konusudur. Asimov'un yasası robotlar için tasarlanmıştır. Ancak teknoloji ve yapay zekâ birleşiminde karşımızdaki robot değil karar verme yeteneğine sahip süper yapay zekâlardır. Bunun kontrolü kimde olacaktır? Transcendence filminde de görüldüğü gibi teknolojik tekillik boyutuna ulaşan Will karşısında insanlığın çaresiz duruma düştüğü görülmüştür. Bu türden kötü senaryoların önüne geçilmesi için hükümetlerin ne gibi yaptırım uygulayacakları düşünülmeli gereken bir konudur. Ray Kurzweil'in öngörüsüne göre 2045 yılına kadar transhümanizm bağlamında teknolojik tekillik ulaşabileceğimizden dolayı oluşabilecek kötü senaryolar için önlemlerin alınması, üzerinde durulması gereken bir konudur.

Bugün teknoloji bize ölümsüzlük düşüncesine hizmet edebilecek bir düzeye ulaşmış aşkın varlıklar izlediği sunmaktadır. Transhümanizm hakkında genel fikrin doğrultusunda oluşturulan yenilikler yapay zekâ ve nanoteknoloji üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu noktada transhümanistler insanlığın faydasına olacak her şey için bilim ve teknolojinin kapılarını sonuna kadar aşındırmak isteyeceklerdir. Bu arayışlar, geleneksel ölümsüzlük anlayışını tasvir eden "öbür dünya" kavramının aksine, bu dünyadaki bilinçlerimizin ölümsüzlüğü anlayışını ön plana çıkarabilir. Black Mirror dizi serilerinde de bu konuların sürekli işlenmesi de tesadüf değildir. Buradaki önemli nokta transhümanizme ne kadar yaklaşacağımızdır. Yapay zekâ ve benzeri teknolojilerin birçok sektöre girmesiyle birlikte işsizliğin artacağı yadsınamaz bir gerçektir. Bu bağlamda birçok insan gelecek iş kaygısı üzerinde uzun uzun düşünmek zorunda kalabilir. Şu anda yapay zekâ birçok kişi farkında olmasa bile hayatımızın bir parçası olarak gittiğimiz her yerde bütünlük bir halde varlığını sürdürmektedir.

Konuya Kurzweil ve Vinge'den ayrı bakılmak istenirse, tüm hastalıkların çözüme kavuştuğu bir dünyada hap ve tedavilerin olmadığı bir ortamda ilaç firmalarının bu duruma nasıl yaklaşacağı merak konusudur. Eğer ki tüm hastalıklar nanoteknoloji ya da biyo sentetik oluşumlar ile tedavi edilebilecek ise ilaç firmaları bu konuya nasıl bir tepki ile verecek bu da bir merak konusudur. Dünyada milyonlarca insan tansiyon, şeker, kalp gibi hastalıkların tedavisini ilaçla geçiştirebilmektedir. Bu ilaçlardan tamamen kurtulmak mümkün olacak mıdır? İşte bu ve benzeri konuların çözümlenemediği bir ortamda transhümanizm şu an için çok gerçekçi bir yaklaşım olarak gözükmemektedir. Benzer şekilde bu düşünceleri destekleyen görüşler yine Ray Kurzweil'in 2003 yılında katıldığı Yaşamın Geleceği başlıklı konferansta tıpcılara sorulan soru "*Önümüzdeki elli yıl içinde tıp sektörünün nasıl olacağı*" şeklindeydi. DNA yapısının ortaya çıkarılmasının üzerine yapılan konferansta James Watson, "*elli yıl içinde dilediğimizi yiyebilmemiz sağlayan ilaçlara sahip olacağımızı*" söylemiştir. Ray Kurzweil bu tahmine sıcak bakmayarak bunun daha kısa sürede geliştirebileceğimizin durumunda olduğumuzun yorumunu yapmıştır. Aslında önemli olan konu yine ilaçlara bağımlı olacağımızın göstergesidir. Bunu bir örnekle pekiştirmek gerekirse, teknolojinin daha çok tedavi amaçlı değil de araçlar üzerinden geliştiğini söyleyebiliriz. Görüntüleme araçlarının ya da tıp araçlarının son yıllarda ne kadar hızlı geliştiğini görebilmekteyiz. Aynı ilerlemenin hastalıkların tamamen kaldırılması yönünde çalışmalarını görmek umut verici olsa da kökten çözüm olmamıştır. Bir şeker hastası yıllardır insülin ve şeker hapi kullanarak hayatını devam ettirmektedir. Ortaya koyulmak istenen düşünce teknolojik gelişmelerin hastalıkların tedavisi kadar hızlı bir sonuca ulaşmamaktadır. Tedavi bulunsa ilaç şirketleri insülin ve hap üretimleri nasıl etkilenecek bu da düşünülmesi gereken konulardan bir tanesidir.

Çalışmaya konu olan Transcendence filminde bilinç aktarımı sonsuz yaşam için umut vadeden bir yaklaşım ancak kafalardaki soru makineye kopyalanan bir kişinin duygu ve düşünceleri, orijinal bedenindeki kişinin duygu ve düşünceleriyle aynı mıdır? Bunu Kurzweil'in öngörülerini altında beklemekten başka bir alternatif

şu an için öngörülmemektedir. Filmde görülen insan gücünün yerine Robo-Sapienslerin devraldığı bir dünyada biyolojik insanların kaderi hakkında da düşünülmesi gereken birçok şey vardır. Teknoloji her zaman insanlık için olması gerektiği dışında bir düşüncenin dışında bir yola girilirse ileride ne transhümanizmden ne de etikten bahsetmek mümkün olmayacaktır.

Kaynakça

- Alkayış, A. (2021), Eğitim Felsefesi Perspektifinden Dijitalleşme Ve Eğitim 4.0 Eğitim, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 11, Sayı:21, Bahar
- Bostrom, N. (2005). In defense of posthuman dignity. *Bioethics*, 19(3), 202-214.
- Clay, E. “Transhumanism and the Orthodox Christian Tradition”. *Beyond Humanism: Trans-and Posthumanism Jenseits des Humanismus: Trans-und Posthumanismus/Building Better Humans? Refocusing the Debate on Transhumanism*. ed. Hava Tirosh-Samuelson - Kenneth L. Mossman. 157-180. Frankfurt: Peter Lang, 2011.
- Demirkıran, A. (2019). Nanoteknolojinin insan sağlığına faydalı ve zararlı yönleri. *Ordu Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 9(2), 136-148.
- Gültekin, A., Transhümanizm Bağlamında Yapay Zekâ Tanrıya Bir Başkaldırı Mıdır?, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 28, Yıl 2021. S. 1-16.
- Harari, N. Yuval (2016). *Homo Deus: Yarımın Kısa Bir Tarihi* (2. Baskı). (Çev.: Poyzan Nur Taneli). İstanbul: Kolektif Yayınları.
- Jacob Shatzer, *Trans Humanism and the Image of God: Today’s Technology and the Future of Christian Discipleship*, Illinois: An Imprint of InterVasity, Press, 2019, s. 40
- Jones, A.L. (2016). *Against Transhumanism: The Delusion of Technological Transcendence*,
- Jones, R.C., (2014). Stephen Hawking warns artificial intelligence could end mankind, <https://www.bbc.com/news/technology-30290540> (03 Eylül 2022 tarihinde erişim sağlanmıştır).
- Kurzweil, R., *İnsanlık 2.0: Tekillige Doğru Biyolojisini Aşan İnsan*, Mine Şengel (çev.), İstanbul: Alfa Yayınları, 2018,
- Li D, He W, GuoY. (2020) Why AI still doesn't have consciousness? *The Institution of Engineering and Technology* .
- O'Neill, S. (2015). The human universe: Could we become gods?, <https://www.newscientist.com/article/mg22630191-100-the-human-universe-could-we-become-gods/> (20 Eylül 2022 tarihinde erişim sağlanmıştır).
- Sorgner, S.L. “Beyond Humanism: Reflections on Trans- and Posthumanism” içinde Nietzsche and Transhumanism: Precursor or Enemy?, ed. Yunus Tuncel, Cambridge Scholars Publisher, Cambridge, (2017), s.61.
- Ünal, M., F. (2019). Dijitalleşmenin Transhümanizme Etkisi (Vol. 2). Vol. 2. Uluslararası Bilişim, Teknoloji ve Felsefe Dergisi.

Vinge, V. (2013). "Technological Singularity", Ed. Max More, Natasha-Vita More, *The Transhumanist Reader: Classical And Contemporary Essays On The Science, Technology, And Philosophy Of The Human Future* içinde, Wiley-Blacwell Publishing, West Sussex UK, s. 374.

Vinge. V. (1993). Vernor Vinge On The Singularity. <https://web.archive.org/web/20220223211023/https://mindstalk.net/vinge/vinge-sing.html> (01 Eylül 2022 tarihinde erişim sağlanmıştır).

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.